

Alþingi
Erindi nr. P 130/258
komudagur 24.11.2003

Reykjavík, 20. nóvember 2003

HÁSKÓLI ÍSLANDS

GUÐFRÆÐIDEILD

Allsherjarnefnd Alþingis,
Alþingi,
150 Reykjavík.

Meðfylgjandi er umsögn guðfræðideildar Háskóla Íslands um tillögu til þingsályktunar um aldarafmæli heimastjórnar 3. mál sbr. bréf Allsherjarnefndar til guðfræðideildar dags. 29. október 2003.

Virðingarfyllst,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Ásdís Guðmundsdóttir'.

Ásdís Guðmundsdóttir,
skrifstofustjóri guðfræðideildar

Umsagnaraðili: Guðfræðideild Háskóla Íslands.

Mál: 130. löggjafarþing 2003-2004

Þskj. 3 – 3. mál. Tillaga til þingsályktunar um breytingar á stjórnarskrá í tilefni aldarafmælis heimastjórnar.

Guðfræðideild þakkar það tækifæri sem henni er gefið til að veita umsögn um mál þetta. Hún kýs þó aðeins að nýta sér þann rétt varðandi e.-lið ályktunartillögunnar, þ.e. að kannað sé hvort tímabært er í ljósi þjóðfélagsbreytinga að huga að breytingum á ákvæðum stjórnarskrár um samband ríkis og kirkju.

Guðfræðideild bendir á að á undanförunum árum hefur gagnger breyting átt sér stað á réttarstöðu íslensku þjóðkirkjunnar og þar með tengslum hennar við ríkið. Er þar einkum um að ræða stjórnarskrárbreytingar þær sem gerðar voru 1995 þegar mannréttindakafli stjórnarskrárinnar, sem og ákvæði hennar um trúfrelsi voru endurskoðuð. Miklu skiptir og setning *Laga um stöðu, stjórn og starfshætti þjóðkirkjunnar* 1997 nr. 78 26. maí. Með þeim lögum var staðfest sú þróun sem þegar var hafin í átt til sjálfstæðari kirkju sem starfar í tengslum við ríkisvaldið. Þjóðkirkjan starfar nú í anda rammalöggjafarinnar og setur sér sjálf starfsreglur á grundvelli þeirra laga, bæði um ytri og innri mál sín. Því má segja að íslenska kirkjan hafi nálega sama stjórnarfyrrkomulag og sænska kirkjan að því undanskildu að í Svíþjóð voru stjórnarskrárbundin tengsl ríkis og kirkju felld úr gildi í ársbyrjun 2000.

Tengsl ríkis og kirkju hér á landi eru því mun sveigjanlegri nú en áður. Jafnframt leggur kirkjuskipan ríkisins, eins og hún er sett fram í 62. gr. stjórnarskrárinnar, trúfrelsisákvæðin í 63. og 64. gr. og jafnræðisreglan í 65. gr., traustan réttarfarslegan grunn að fullu trúfrelsi í landinu. Af þessum ástæðum má segja að minni ástæða sé til þess að huga nú að breytingum á ákvæðum stjórnarskrár um samband ríkis og kirkju en árið 1995 þegar þessi mál voru til umfjöllunar á Alþingi.

Það sem hins vegar hefur breyst og huga þarf að er að nú gætir aukinnar fjölbreytni í trúariðkun landsmanna bæði með tilkomu nýrra trúfélaga og með auknum fjölda fólks af öðrum trúarbrögðum sem sest hefur hér að. Að þessu leyti hefur Ísland lent í svipaðri stöðu og aðrir Norðurlandabúar. Ásamt þeim stendur Íslendingar nú frammi fyrir því verkefni að:

- (1) marka stöðu meirihlutakirkna í löndunum.
- (2) gæta þess að framfylgja því banni við mismunun (m.a. m.t.t. trúarbragða) sem felst í jafnræðisreglum stjórnarskráa Norðurlandanna.
- (3) stuðla að jafnrétti trúfélaga og lífsskoðunarfélaga.
- (4) skilgreina stöðu trúariðkunar á hinu opinbera sviði með velferð samfélags og einstaklinga í huga.

Guðfræðideild telur tímabært að huga að fyrirkomulagi og framkvæmd þessara mála allra. Óþarfi virðist að fyrirfram sé stefnt að breytingum á ákvæðum stjórnarskrár.

Það er ekki víst að það leysi ofangreindan vanda að tengsl ríkis og kirkju séu rofin eða að ríkið hætti afskiptum af trúmálum og trúariðkun. Hins vegar er mikilvægt að hugað sé að því hvernig mögulegt sé að koma til móts við minnihlutahópa á sviði trúar og lífsskoðana og efla þá í iðkun sinni og stuðla þannig að jafnræði. Þess skal getið að í mannréttindaumræðu á vettvangi Evrópuráðsins hefur enn sem komið er ekki komið fram að þjóðkirkjufyrirkomulag sem slíkt standi í vegi fyrir trúfrelsi og almennum mannréttindum.

Að lokum minnir guðfræðideild á mikilvægi þess að tekið sé mið af afstöðu þjóðkirkjunnar, trúarlegra minnihlutahópa og lífskoðunarfélaga.